

พืชในวัฒนธรรมและประเพณีของประเทศไทย

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ลำดับที่ 188 ในปี พ.ศ. 2547 ซึ่งประเทศไทยจะต้องดำเนินการตามมติและพันธกรณีในมาตราต่างๆ ของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ และในมาตรา 8 (j) กล่าวว่า ภายใต้อำนาจของบังคับแห่งชาติ ให้เคารพ สงวนรักษาและดำรงไว้ซึ่งความรู้ ประดิษฐ์กรรม และการถือปฏิบัติของชุมชนพื้นเมืองและท้องถิ่นซึ่งปรากฏในการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมาตามประเพณี ซึ่งเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนและส่งเสริมการประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางมากขึ้น ด้วยมีความเห็นชอบและการเข้าร่วมของผู้ทรงความรู้ เจ้าของประดิษฐ์กรรมและผู้ถือปฏิบัตินั้นๆ และสนับสนุนการแบ่งปันอย่างเท่าเทียมซึ่งผลประโยชน์อันเกิดจากการใช้ประโยชน์ความรู้ ประดิษฐ์กรรมและการถือปฏิบัตินั้นๆ

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงได้จัดให้มีการประชุมในเรื่องพืชในวัฒนธรรมและประเพณีของประเทศไทย วันที่ 22 พฤษภาคม 2552 ในงานวันสากลแห่งความหลากหลายทางชีวภาพ ภายใต้อำนาจสนับสนุนของโครงการเสริมสร้างสมรรถนะของกองทุนสิ่งแวดล้อมโลก (GEF) และโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) วิทยากร ได้แก่ รศ.ดร. ชุศรี ไตรสนธิ จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ดร.อุษา กลิ่นหอม จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผศ.ดร.ชุมพล คุณวาสี จากหน่วยปฏิบัติการวิจัยพรรณไม้ในประเทศไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ รศ. มัณฑนา นวลเจริญ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

ในการประชุมกล่าวถึงพืชในวัฒนธรรมและประเพณีของประเทศไทย ซึ่งหมายถึงการนำพืชมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนซึ่งถือปฏิบัติกันมาเป็นเวลานาน จนเป็นแบบแผน เช่น ในภาคเหนือจะใช้ งา (*Sesamum orientale* L.) เป็นเครื่องให้วัวชานในพิธีกรรมต่างๆ เช่น ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน ถือกันว่าช่วยให้เจริญงอกงามเหมือนงา และในการเอาข้าวขึ้นยุ้ง จะใช้ใบขนุน ใบ

พุทรา ใบพิกุล วางซ้อนกันแล้วนำไปไว้ในยุ้งข้าว เชื่อว่าจะหนุนนำและส่งผลให้มีข้าวกินตลอดปี

พระสงฆ์สายธรรมยุตในวัดป่าของภาคอีสาน นิยมใช้แปรงสีฟันที่ทำจากกิ่งของหนามโกทา ประเพณีดั้งเดิมอย่างหนึ่งของคนอีสานคือการทำแปรงสีฟันจากกิ่งหนามโกทาไปถวายให้พระสงฆ์ในช่วงที่มีการถวายพุ่มเทียนพรรษา

ต้น และ แปรงสีฟันจากกิ่งหนามโกทา

ในภาคใต้ถือว่ามะพร้าว (*Cocos nucifera* L.) เป็นไม้มงคลและควรปลูกไว้ทางทิศตะวันออก ด้วยความเชื่อว่ามีเมื่อดูปลูกไว้บริเวณบ้าน จะทำให้ไม่มีการเจ็บไข้และอยู่เย็นเป็นสุข ส่วนประเพณีอาบน้ำศพของชาวไทยมุสลิมภาคใต้ พืชที่ใช้อาบน้ำศพได้แก่ ใบพุทรา ใบมะลิ หรือใบข่อย

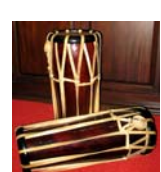
ในภาคกลางมีการทำเครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น พิณน้ำเต้า ทำมาจากน้ำเต้าและไม้ชิงชัน ซอสามสายทำจากลูกมะพร้าว ไม้คูนและนางพญาจิวดำ ส่วนกลองแขกทำมาจากไม้มะริด พะยูง ประดู่ และกระพี้เขาควาย

พิณน้ำเต้า

ซอสามสาย

กลองแขก

ส่วน ใฝ่ ทางมะพร้าว หวาย กก ใบลาน มีการนำมาทำเป็นเครื่องใช้ภายในบ้าน เช่น ตะกร้า หวด เสื่อ

นอกจากนี้พืชยังมีอิทธิพลในงานสถาปัตยกรรมไทยด้วย เช่น ตามหัวเสาของอุโบสถหรือวิหารจะปั้นเป็นรูปกลีบดอกบัว เป็นจุดกำเนิดแห่งลวดลายไทย เช่น ลายกระหนก ลายกรวยเชิง

ดอกบัวหลวง

ลายกระหนก

บัวสัตตบพูนย์

ลายกรวยเชิง